

Ondersteunen van innovaties in de brede praktijk

Praktijknetwerken ondersteunen het doorvoeren van innovaties in de praktijk. In deze samenwerkingsprojecten van ondernemers, Wageningen UR en adviesorganisaties wordt de beschikbare kennis uit onderzoek en advies gekoppeld aan de innovatieve kracht van ondernemers. Zo doen ondernemers ervaring op met het toepassen van nieuwe kennis en innovaties. In samenwerking met de zakelijke partners en andere belanghebbenden wordt deze kennis en innovaties vervolgens verder in de brede praktijk verspreid.

>> Praktijknetwerken

Op weg naar verduurzaming en verbreding van de land- en tuinbouw is het van belang dat de brede praktijk zoveel mogelijk gebruikmaakt van de nieuwste kennis en ervaring van onderzoek, advies en collega-ondernemers (pioniers). In zogenaamde praktijknetwerken – waarin ondernemers samenwerken met Wageningen UR, adviesorganisaties en andere belanghebbenden – ondersteunen de Systeeminnovatie-programma's dit proces.

De doelstellingen van de netwerken vloeien veelal voort uit LNV-beleidsdossiers op specifieke thema's. Zo is het praktijknetwerk Telen met toekomst actief op het terrein van gewasbescherming en bemesting, werkt Natuur breed aan natuurontwikkeling op agrarische bedrijven en richten de biologische praktijknetwerken zich op versterking van de biologische landbouw in de praktijk.

Het uiteindelijke doel bepaalt vaak de werkwijze, maar er zijn ook veel overeenkomsten in de aanpak van de netwerken. Veelal wordt met groepen ondernemers gewerkt die in eenzelfde regio en sector actief zijn. Een of meerdere van deze bedrijven krijgen individuele begeleiding op basis van een gezamenlijk opgesteld bedrijfsplan. Zo'n plan streeft meerdere toekomstgerichte doelen tegelijk na op het gebied van duurzaamheid en/of verbreding van het bedrijf. De input voor het plan is de beschikbare kennis uit onderzoek en advies en ervaringen van collega's voor de thema's waarop het netwerk actief is. Het uitvoeren van het bedrijfsplan door de ondernemers levert een schat aan informatie op over de acceptatie, haalbaarheid, toepasbaarheid en effectiviteit van de voorgestelde maatregelen. Deze ervaringen worden vastgelegd, vaak samen met een kwantitatieve registratie van de bedrijfsvoering. Op basis van dit laatste kunnen weer de prestaties op verschillende terreinen afgeleid en/of berekend worden.

In individuele en/of groepsgesprekken worden kansen en knelpunten besproken en gekeken naar de mogelijkheden voor verdere verbeteringen. In groepsbijeenkomsten worden de resultaten en ervaringen gedeeld. In deze projecten is de ervaringskennis van telers en advi-

seurs van even grote waarde als kennis uit onderzoek. De vastgestelde kansen en knelpunten worden ook teruggekoppeld naar relevante onderzoeksprogramma's en beleid, en bepalen daar mede de agenda. De netwerken bieden uitstekende kansen voor 'on-farm' onderzoek op deelaspecten en eventuele demo's. Vaak wordt daarbij vanuit deze projecten samengewerkt met andere LNV onderzoeksprogramma's en ketenpartijen. Vanuit de netwerken wordt via een doelgroepspecifieke en dynamische communicatie gewerkt aan de verbreding van het draagvlak voor en de verspreiding van nieuwe kennis en ervaring. Samenwerking met adviesinstellingen en ketenpartijen die 'op het erf' actief zijn, is daarbij essentieel.

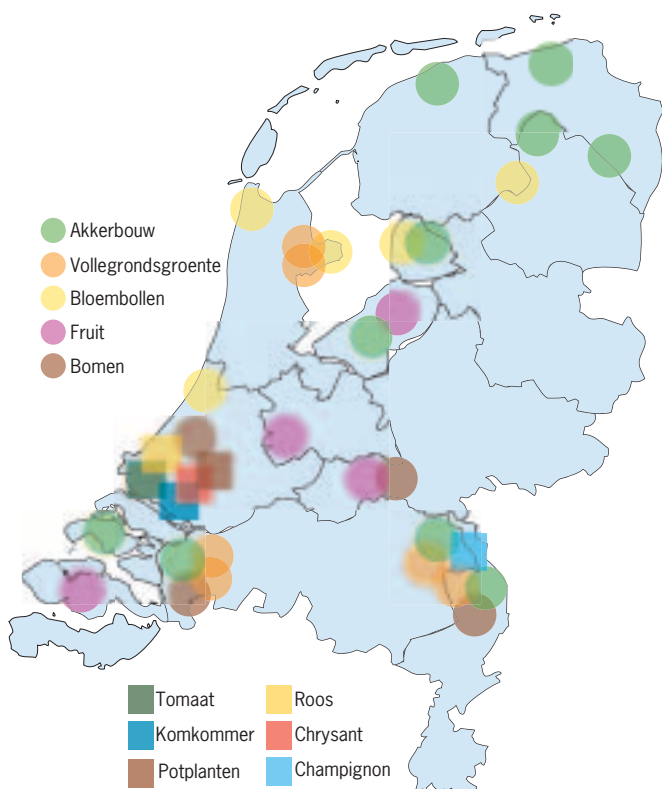
Hieronder worden een groot aantal praktijknetwerken behandeld.

>> Telen met toekomst

Het praktijknetwerk Telen met toekomst richt zich op een bredere toepassing van duurzame gewasbescherming en bemesting. Het Convenant Gewasbescherming, de LTO-sectorplannen en het nieuwe mestbeleid vormen het kader. Het uiteindelijke doel is het terugdringen van de milieubelasting door gewasbeschermingsmiddelen (Convenant) en het realiseren van de waterkwaliteitsdoelstellingen (nog vast te stellen in de Kaderrichtlijn Water).

In Telen met toekomst zijn 35 groepen ondernemers en hun zakelijke partners actief: 6 in de glastuinbouw/paddestoelenteelt en 29 in de open teelten, met in totaal circa 450 ondernemers.

Op de praktijkbedrijven worden de nieuwste inzichten vanuit het gewasbeschermings- en bemestingsonderzoek gekoppeld aan de innovatieve kracht van ondernemers. Nieuwe technieken en strategieën worden zo in de praktijk beproefd en waar nodig doorontwikkeld. Zo maakt het netwerk zichtbaar waar kansen en knelpunten liggen voor een duurzamere teelt en het rendabel inpassen/toepassen van nieuwe strategieën. Deze kansen en knelpunten koppelt het netwerk terug naar diverse onderzoeksprogramma's en beleidsmakers. Samen met bedrijven en organisaties in de agrarische sector verspreid Telen met

Figuur 1. Overzicht van regio's en sectoren waar Telen met toekomst actief is. De glastuinbouwgroepen bestaan uit deelnemers in meerdere regio's, in het kaartje wordt volstaan met het weergeven van de concentratie aan bedrijven in het westen van het land. De cirkels geven de groepen in de open teelten aan, de vierkanten de groepen in de beschermde teelten.

toekomst zo breed mogelijk de opgedane kennis en ervaring. Telen met toekomst is een project van Wageningen UR en DLV Adviesgroep en is onderdeel van de Systeeminnovatieprogramma's voor geïntegreerde open en beschermde teelten.

>> Biologische praktijknetwerken

De Nederlandse overheid streeft naar 10 procent biologisch landbouw-areaal in 2010. Om de biologische landbouw te bevorderen stimuleert het ministerie van LNV de professionalisering van de ketens, kennisontwikkeling en -verspreiding en de verbetering van productie en afzet. De praktijknetwerken in de biologische landbouw (Biom, Biokas en Biochampignon) zijn dan ook gericht op innovatie, optimalisatie en verbreding. Ze zetten in op zowel het versterken van de biologische bedrijven

en ketens als op het bevorderen van de omschakeling van bedrijven naar biologische landbouw.

Kenmerkend van de biologische netwerken is dat ze alle het bedrijf als geheel als uitgangspunt nemen. De relevante thema's in de bedrijfsvoering worden dus zoveel mogelijk integraal aangepakt. Denk aan milieutechnische (uitstoot van stoffen), ecologische (natuur- en landschap, bodemkwaliteit etc.) en sociaal-economische aspecten (verbreding van functies, bedrijfscontinuïteit, ondernemersschap). Omdat de biologische praktijknetwerken een goed beeld geven van de biologische landbouw, krijgen geïnteresseerden en belanghebbenden een objectief beeld van de kansen en knelpunten en wordt er voeding gegeven aan de beleids- en onderzoeksagenda.

>> BIOM

Het praktijknetwerk BIOM, streeft naar verbetering van de bedrijfsvoering en versterking van de biologische ketens, zodat de concurrentiekracht toeneemt en de marktpositie verbetert. Ook geeft BIOM een impuls aan de groei van de biologische landbouw door knelpunten in de teelttechniek op te lossen en door draagvlak te creëren in de sociaal-economische omgeving en de biologische keten.

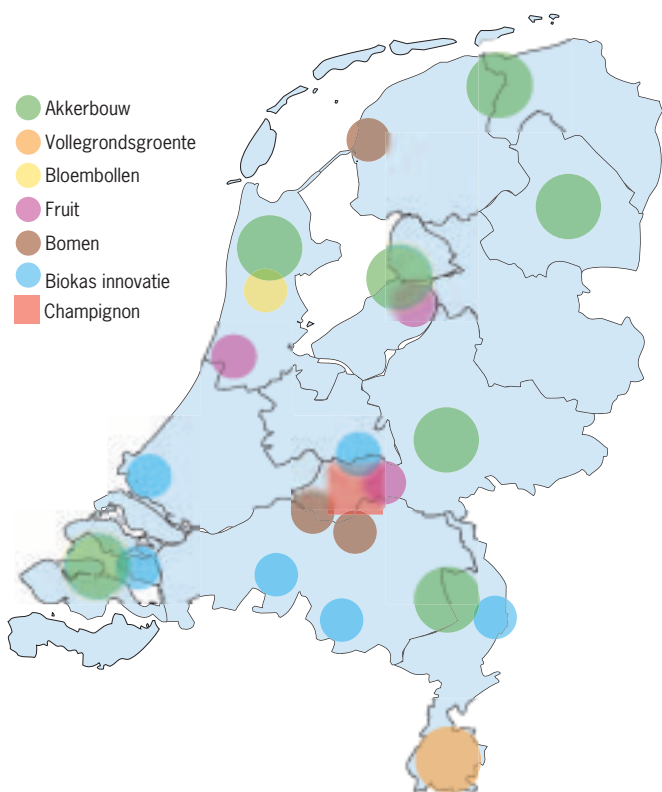
Netwerkvorming, onderzoek en kenniscirculatie zijn de drie peilers van BIOM. Centraal daarin staan de economische haalbaarheid en de intenties van de biologische landbouw: milieuvriendelijk, natuurlijk en integer. Praktijkbedrijven vormen de kern van het netwerk. 46 Ondernemers uit de akkerbouw, vollegrondsgroenten, bollen-, bomen- en fruitteelt nemen deel. Onderzoekers en adviseurs stimuleren en begeleiden innovaties op bedrijfsniveau of in groepsverband.

BIOM betreft veel partijen bij het project, zoals toeleverende bedrijven en afzetpartijen, natuur- en milieuorganisaties, belangenbehartigers en beleidsmakers. Toeleveranciers nemen regelmatig deel aan activiteiten of participeren in de organisatie hiervan. Contacten met zaadbedrijven hebben onder meer geleid tot de ontwikkeling van een oriëntatiecursus voor zaadbedrijven. Resultaten, ervaringen en knelpunten stromen snel door naar alle belanghebbenden door publicaties in de media, excursies, themadagen, regiobijeenkomsten en activiteiten samen met ketenpartijen.

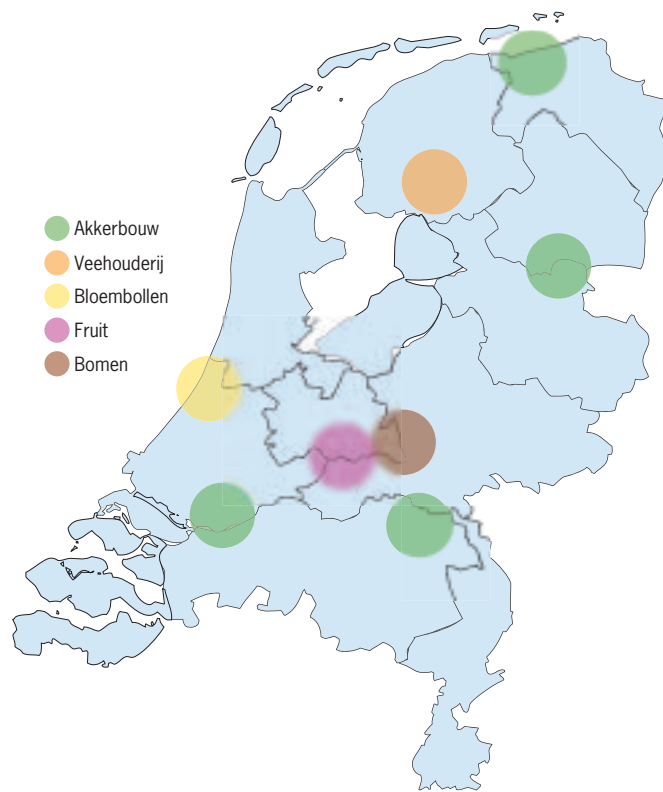
BIOM is een project van Wageningen UR en DLV Adviesgroep en onderdeel van het systeeminnovatieprogramma biologische open teelten.

>> Biokas

De Nederlandse glastuinbouw is een economisch belangrijke sector. Het aandeel biologische glastuinbouwproducten ligt echter nog ver achter bij de overheidsdoelstellingen, ook in vergelijking met andere sectoren. Dit was voor het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de aanleiding het project Biokas op te starten. Biokas wil de biologische kasteelt versterken door nieuwe kennis te

Figuur 2. Overzicht van regio's en sectoren waar de biologische praktijknetwerken actief zijn. In BIOM zijn de open teeltsectoren verenigd, in Biokas de glastuinbouw en in Biochampignons de champignontelers. De boom- en fruitteeltbedrijven zijn per bedrijf weergegeven, de overige stippen representeren meerdere bedrijven in de betreffende regio/sector.

Figuur 3. Overzicht van de deelnemende bedrijven in Natuur breed. Iedere stip representeert meerdere bedrijven.

ontwikkelen (verdieping) en door het aantal biologische bedrijven uit te breiden (verbreding). De deelnemende bedrijven zijn gegroepeerd in innovatie- en optimalisatiebedrijven. Bij zes innovatieve glastuinders, die gewend zijn grenzen te verleggen en te experimenteren, wordt kennis ontwikkeld. Bij de twaalf optimalisatiebedrijven ligt de nadruk op het aanscherpen van de bedrijfsvoering met behulp van bestaande kennis. Het project heeft subdoelstellingen opgesteld voor de thema's bemesting, gewasbescherming, kwaliteitszorg in de keten, energie en bedrijfskunde.

Biokas wordt uitgevoerd door Wageningen UR met het Louis Bolk Instituut en DLV Adviesgroep en is onderdeel van het systeeminnovatieprogramma biologische beschermde teelten. Indien nodig schakelt Biokas voor specifieke onderdelen andere kennisinstellingen en advies-

bureaus in. Steeds vaker werkt het project ook samen met toeleveringsbedrijven.

>> Biochampignon

Met een aandeel van één procent in de champignonmarkt en acht teeltbedrijven blijft de biologische champignonteelt ver achter bij de overheidsdoelstellingen. De afzet stagneert en de sector heeft te maken met wisselende compostproducenten, waardoor continuïteit in de teelt ontbreekt. Bestaande bedrijven verzwakken en de belangstelling om over te schakelen op biologische champignonteelt is nihil. Het project Biochampignon moet dit tij keren. Een groep van vijf biologische champignontelers vormt de kern van het praktijknetwerk. Samen met een team van voorlichters en onderzoekers werken zij aan

het vergroten van de teelttechnische kennis en het oplossen van knelpunten. Biochampignon streeft naar vernieuwing en optimalisatie van de teelt op bedrijfsniveau. Daarbij wordt samengewerkt met bedrijven in de hele keten. Vier thema's staan centraal: compost en composteeringsproces, verbetering van het teeltproces en de afzet, bedrijfsontwikkeling en uitwisseling van kennis. Tevens is er contact met de enige leverancier van biologische compost, een bedrijf in Duitsland. In het project werken ondernemers samen met Wageningen UR en voorlichters van C-point, een team van voorlichters in de paddestoelten. Ook dit project is onderdeel van het systeeminnovatieprogramma biologische beschermde teelten.

>> Natuur breed

Het netwerk Natuur breed is opgezet als reactie op de beleidswens naar een betere kennisdoorstroming en betere implementatie van kennis en ervaringen over agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Natuur breed is een netwerk van 33 praktijkbedrijven verdeeld over zeven regio's. Het netwerk ontwikkelt een nieuwe systematiek voor de objectieve beoordeling en verbetering van de natuur- en landschapswaarden op het bedrijf. Dit vindt zijn weerslag in een vernieuwd bedrijfsnatuurplan, waarbij rekening wordt gehouden met het specifieke bedrijf, het omringende landschap en het regionale beleid. In 2001 zijn

de akkerbouwbedrijven begonnen met de uitvoering van het opgestelde bedrijfsnatuurplan, in 2002 volgden de sectoren bollenteelt, fruitteelt, boomkwekerij en melkveehouderij.

De deelnemers doen praktische ervaring op in het beheer van natuur en landschap en komen gezamenlijk met de onderzoekers tot verbeteringen. Op regionale open dagen krijgen uitgenodigde organisaties en geïnteresseerden informatie over agrarisch natuur- en landschapsbeheer in hun gebied en over de resultaten van het project. Het project zoekt waar mogelijk aansluiting bij initiatieven in de streek. In verschillende regio's zijn agrarische natuurverenigingen en provinciale organisaties voor landschapsbeheer direct betrokken bij de werving en begeleiding van deelnemers. Deze organisaties spelen ook een belangrijke rol bij het uitdragen van de resultaten van het project naar de omgeving. Ook gemeentes en waterschappen, loonwerkers en natuurorganisaties worden hierin betrokken.

>> Meer informatie

Telen met toekomst e www.telenmettoekomst.nl

Wijnand Sukkel (BIOM) e wijnand.sukkel@wur.nl

René van Paassen (Biokas) e rene.vanpaassen@wur.nl, www.biokas.nl

Anton van Roestel (Biochampignon) e anton.vanroestel@wur.nl

Frans van Alebeek (Natuur breed) e frans.vanalebeek@wur.nl

